

довіри громадян до системи правосуддя.

Отже, Принципи Мендеса – це набір міжнародних стандартів, розроблених для радикального реформування методів допитів і інтерв'ювання слідчими та іншими органами, щоб замінити насильницькі техніки на підходи, які базуються на довірі, повазі до прав людини і наукових даних.

#### **Список використаних джерел**

1. Demirden A. Psychology of investigative interviewing: Implications of Mendez principles in advancing the field. *Law and Justice Review*. 2023. № 26. С. 141–173.
2. Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering. Mendez principles. URL: <https://mendezprinciples.com> (дата звернення: 20.11.2025).
3. Mendez-Pinedo M. E. The principle of effectiveness of EU law: a difficult concept in legal scholarship. *Tribuna Juridică*. 2021. No. 11 (1). P. 5–29.
4. Resolution on the Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information-Gathering (Méndez Principles) - ACHPR/Res.545 (LXXIII) 2022. African Commission on Human and Peoples' Rights. URL: <https://achpr.au.int/index.php/en/adopted-resolutions/545-resolution-principles-effective-interviewing-investigations> (дата звернення: 20.11.2025).
5. The Méndez Principles on Effective Interviewing: a tool for the implementation of the United Nations Convention against Torture. *Association for the Prevention of Torture*. URL: [https://www.apt.ch/sites/default/files/2024-05/apt\\_paper\\_on\\_principles\\_and\\_uncat\\_updated\\_-\\_layout\\_v2.pdf](https://www.apt.ch/sites/default/files/2024-05/apt_paper_on_principles_and_uncat_updated_-_layout_v2.pdf) (дата звернення: 20.11.2025).

**Платунов Володимир Олексійович**,  
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра  
2 курсу 206 навчальної групи навчально-  
наукового інституту поліцейської діяльності  
Національної академії внутрішніх справ  
*Науковий керівник:*

**Чижов Денис Анатолійович**,  
професор кафедри  
конституційного права та прав людини  
Національної академії внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, доцент

### **ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ**

Однією з ключових ознак демократичної держави є реальне забезпечення прав і свобод людини. Конституція України гарантує кожному право на правову допомогу (стаття 59). Проте не всі громадяни можуть дозволити собі платні юридичні послуги. Саме тому держава створила систему безоплатної правничої допомоги, покликану забезпечити рівний доступ до правосуддя незалежно від матеріального

становища особи. Безоплатна правнича допомога (далі – БПД) є важливим елементом соціальної політики, правової державності та механізмом реалізації принципу верховенства права. Її значення зростає у сучасних умовах, коли економічні, соціальні та військові виклики призводять до зростання кількості громадян, які потребують підтримки у вирішенні правових питань.

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» (2011 р.), система правничої допомоги поділяється на первинну та вторинну.

Безоплатна первинна правнича допомога – це базовий рівень юридичної підтримки, який включає інформування особи про її права, обов’язки, порядок їх реалізації, а також надання консультацій та роз’яснень з правових питань. Простіше кажучи, це допомога у розумінні закону, але без представництва у суді. Її можуть отримати всі громадяни України, іноземці, особи без громадянства, а також біженці чи ті, хто потребує додаткового захисту.

Безоплатна вторинна правнича допомога – це більш глибока форма юридичної підтримки, яка охоплює складання процесуальних документів, захист інтересів у суді, представництво в органах державної влади чи місцевого самоврядування. Її отримують лише певні категорії осіб, визначені законом, тобто ті, хто через життєві обставини не може самостійно захистити свої права.

Як зазначає український правознавець О. Скакун, вторинна правнича допомога є не просто соціальною послугою, а інструментом забезпечення реальної участі громадян у судочинстві, без якого рівність перед законом залишалася б формальністю [1, с. 45].

Правовою основою функціонування системи БПД є Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» від 2 червня 2011 року № 3460-VI. Крім того, її діяльність регулюється підзаконними актами Міністерства юстиції України, положеннями Конституції України, а також міжнародними документами, такими як Європейська конвенція з прав людини (стаття 6, право на справедливий суд).

Закон визначає принципи системи: доступність, справедливість, недискримінаційність, конфіденційність та якість надання допомоги. Ці принципи формують довіру громадян до державних інституцій і гарантують, що навіть особа без ресурсів має шанс на справедливе вирішення своєї справи.

Як підкреслює І. Гриценко, важливо, щоб безоплатна правнича допомога не сприймалася як «допомога для бідних», а як реалізація конституційного права кожного на правовий захист, незалежно від соціального статусу [2, с. 102]. На первинну правничу допомогу мають право всі особи без винятку – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, внутрішньо переміщені особи, а також ті, хто звертається за роз’ясненнями до органів місцевого самоврядування або центрів правової допомоги.

Вторинна безоплатна правнича допомога надається лише окремим категоріям осіб, серед яких:

- малозабезпечені громадяни;
- інваліди та особи з інвалідністю;
- діти (у тому числі сироти, діти, позбавлені батьківського піклування);
- ветерани війни та учасники бойових дій;

- внутрішньо переміщені особи;
- особи, які постраждали від домашнього насильства;
- затримані, підозрювані або обвинувачені у кримінальному провадженні;
- особи, до яких застосовуються адміністративні затримання або арешти;
- біженці та ті, хто шукає притулку в Україні.

Таким чином, держава орієнтується на соціально вразливі групи населення, для яких правнича допомога має вирішальне значення.

Щоб отримати первинну допомогу, достатньо звернутися до найближчого місцевого центру або бюро правничої допомоги, які діють у кожному районі чи громаді. Працівники центрів надають усну або письмову консультацію, допомагають скласти звернення, скаргу, запит, роз'яснюють, як діяти в тій чи іншій ситуації.

Для отримання вторинної допомоги процедура більш формалізована. Особа має подати заяву до місцевого центру БПД і надати документи, що підтверджують її статус (наприклад, довідку про малозабезпеченість, інвалідність, посвідчення учасника бойових дій тощо).

Після перевірки документів центр приймає рішення про надання допомоги і призначає адвоката з Реєстру адвокатів, які співпрацюють із системою БПД. Держава оплачує його послуги, а клієнт отримує повноцінне представництво в суді.

Важливо, що звернення до центрів є безкоштовним, а строк розгляду заяви – до 10 днів. У невідкладних випадках (наприклад, коли особу затримано) допомога надається негайно.

На практиці це виглядає так: якщо громадянина затримали за підозрою у кримінальному правопорушенні, працівники поліції зобов'язані невідкладно повідомити чергового адвоката з центру БПД. Той прибуває до відділу поліції та забезпечує захист затриманого з моменту першого допиту. Такий механізм запобігає порушенням прав людини у кримінальному процесі.

Система безоплатної правничої допомоги в Україні складається з координаційного центру при Міністерстві юстиції, регіональних та місцевих центрів, а також бюро правничої допомоги.

Місцеві центри є первинною ланкою цієї системи. Вони приймають звернення, консультують громадян, ухвалюють рішення про надання вторинної допомоги, координують роботу адвокатів та здійснюють моніторинг якості наданих послуг.

Адвокати, які співпрацюють із системою БПД, проходять спеціальний відбір та навчання. Вони працюють за договорами з державою та отримують оплату через Координаційний центр. Їхня робота оцінюється за показниками ефективності, що стимулює професійність і відповідальність.

За словами Н. Баранової, діяльність адвокатів у межах системи БПД стала «соціальним містком між громадянином і державою», який сприяє зміцненню довіри до правосуддя [3, с. 67].

На думку дослідників, ефективність системи БПД залежить від трьох чинників: доступності, якості послуг і рівня правової обізнаності населення. Так, В. Тимошенко зазначає, що ключовим завданням держави є не лише забезпечити фізичну наявність центрів, а й формувати культуру правового звернення – щоб

громадяни знали, куди йти і не боялися просити допомоги [4, с. 23].

Інші науковці наголошують на необхідності цифровізації процесів – подання заяв онлайн, консультацій через електронні сервіси, дистанційного представництва. У сучасних умовах це дозволяє розширити доступ до допомоги для осіб у віддалених районах або на тимчасово окупованих територіях.

Система безоплатної правничої допомоги в Україні є прикладом соціально-правового механізму, який реально впроваджує конституційний принцип рівності громадян перед законом. Вона не лише вирішує індивідуальні проблеми, а й підвищує загальний рівень правосвідомості суспільства.

Завдяки функціонуванню мережі місцевих центрів, бюро та залучених адвокатів держава гарантує, що кожна людина, незалежно від свого статусу чи доходу, має можливість захистити свої права. Це не просто юридична послуга – це практична реалізація прав людини, що зміцнює довіру до правосуддя і держави загалом.

#### **Список використаних джерел:**

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2020. 672 с.
2. Гриценко І. А. Конституційні засади надання безоплатної правової допомоги в Україні. Київ: НаУКМА, 2019. 212 с.
3. Баранова Н. В. Безоплатна правова допомога як елемент забезпечення прав людини. *Вісник права*, №2, 2021. С. 65–70.
4. Тимошенко В. П. Проблеми та перспективи розвитку системи безоплатної правничої допомоги в Україні. *Право України*, №5, 2022. С. 20–25.
5. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» від 2 червня 2011 року № 3460-VI.
6. Координаційний центр з надання правової допомоги. Офіційний сайт: <https://legalaid.gov.ua>.

**Прилуцька Крістіна Вікторівна,**

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра  
2 курсу 207 навчальної групи навчально-  
наукового інституту поліцейської діяльності  
Національної академії внутрішніх справ  
*Науковий керівник:*

**Чижов Денис Анатолійович,**

професор кафедри  
конституційного права та прав людини  
Національної академії внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, доцент

### **КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИМ ЗАХИСТОМ ДІТЕЙ-СИРИТ В УКРАЇНІ**

Проблематика визначення правового статусу дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є важливою складовою сучасної